

ОЦІНЮВАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Досліджено питання сутності грошового обігу на макроекономічному рівні й охарактеризовано перспективи розвитку грошово-кредитного ринку в Україні. Розглянуто, що переважання позитивних ринкових очікувань мотивувало вкладників банків надавати перевагу депозитам у національній валюті. Здійснено аналіз загального обсягу операцій з рефінансування банків та банківських депозитів за останній рік. А також висвітлено основні завдання грошово-кредитної політики на 2013 р.

Ключові слова: грошовий обіг, ринок, грошово-кредитна політика, механізм, банківська система.

Вступ. Загально визнаним є той факт, що ринкова економіка може ефективно функціонувати лише за умови існування досконалої грошової системи, яка полегшує економічний розвиток, а не перешкоджає йому. Гроші розглядаються як актив тривалого користування, що захищає від фундаментальної невизначеності майбутне.

Дослідження сутності грошей, законів і принципів їхнього використання через історичні обставини в економічній науці розділилося на два напрями: економічну теорію, що вивчає макропроцеси, і теорію бізнес-фінансового мікрорівня. Завдання економічної теорії зводяться до з'ясування того, скільки грошей необхідно економіці на макrorівні, як формувати пропозицію грошей і їхню оптимальну структуру, які фактори впливають на грошовий попит, як функціонує грошовий ринок та інше.

У працях сучасних економістів А. Роговського, Н. Зарубіної, О. Яременко, Ф. Мишкіна, В. Геєця, В. Сенчагова та ін. висвітлено методологічні засади грошового обігу на різних етапах соціально-економічного розвитку країни, запропоновано різні підходи до визначення методичного інструментарію щодо оцінки чинників впливу на грошовий обіг. Найпоширенішою є думка про те, що протягом певного періоду для грошового обігу необхідна тільки повна, об'єктивно обумовлена кількість купівельних і платіжних засобів.

Грошова маса в обігу є кількісною характеристикою руху грошей на певну дату і за певний період, означає всю сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні юридичних і фізичних осіб. У різних країнах підхід до визначення складу та обсягу грошової маси в обігу може бути різним [1, с. 69].

Метою дослідження є вивчення питання грошового обігу на макроекономічному рівні та дослідження перспектив розвитку грошово-кредитного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує тісний взаємозв'язок між обсягом грошової маси в обігу, темпами її зростання та рівнем інфляції. Так, уповільнення темпів зростання грошової маси в обігу сприяє зниженню темпів інфляції. Разом із тим стримування темпів інфляції та реальне

¹ Львівський інститут економіки і туризму

² Львівський ДУВС

підвищення обмінного курсу національної грошової одиниці забезпечує збільшення питомої ваги коштів у національній валюті, порівняно з коштами в іноземній валюті. Своєю чергою, зниження темпів інфляції обумовлює збільшення реального рівня відсоткових ставок та зменшення інфляційних очікувань [2, с. 15].

Окрім цього, планування кількості грошей в обігу ускладнюється ще й через те, що достеменно невідомо дійсну величину вексельно-бартерно-залікового обігу в Україні, а також доларової готівки. Особливо варто зазначити, що ступінь впливу наявної грошової маси в обігу на рівень фінансової безпеки фізичних, юридичних осіб і держави загалом багато в чому визначається характером декларованої монетарної політики (як найважливішої складової грошово-кредитної політики) та практичними кроками щодо її реалізації. Характер такої політики зумовлений потенціалом країни, станом соціально-економічного розвитку держави.

Значущість грошово-кредитної політики у життєдіяльності держави зумовлена необхідністю уникнення фінансових шоків і перекосів у реальному секторі економіки, зниження темпів інфляції, забезпечення стабільних темпів економічного розвитку та сталості фінансової системи, протидії широким коливанням обмінного курсу національної валюти. А західні фахівці вважають, що у широкому розумінні грошово-кредитна політика передбачає також регулювання та нагляд за банківською системою [3, с. 130].

У 2012 р. макроекономічні умови реалізації грошово-кредитної політики були нестабільними, що було пов'язано з несприятливою ситуацією на зовнішніх товарних та фінансових ринках, і яка відповідним чином позначалася на ринкових очікуваннях. Зазначене потребувало гнучкості та оперативності в проведенні грошово-кредитної політики.

В умовах порівняно прийнятної кон'юнктури ринків українського експорту покращувалися показники платіжного балансу, що певною мірою відображалось і на грошово-кредитному ринку України. Зокрема, домінування попиту на іноземну валюту над її пропозицією, яке спостерігалось на міжбанківському валютному ринку в січні, відчутно зменшилося в лютому та березні, змінившись у квітні-травні на чисту валютну пропозицію. Це надало змоги Національному банку України купувати валюту для поповнення міжнародних резервів.

Переважання позитивних ринкових очікувань мотивувало вкладників банків надавати перевагу депозитам у національній валюті. Так, у січні-травні середньомісячний темп приросту депозитів населення у гривні (2,4 %) істотно переважав відповідний показник в іноземній валюті (0,9 %). Такі умови розвитку реального сектору економіки, а також стала дезінфляційна тенденція дали змогу Національному банку України вживати заходів, спрямованих на підтримку процесів економічного розвитку. Зокрема, з метою підтримки ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів Національний банк України знизив облікову ставку та кілька разів знижував ставки за активними операціями.

Ураховуючи необхідність нівелювання ризиків розбалансування грошово-кредитного ринку, Національний банк України утримувався від змін

основних параметрів монетарних інструментів і механізмів та активізував підтримку ліквідності банківської системи. Загальний обсяг операцій з рефінансування банків у червні-листопаді 2012 р. становив 72,2 млрд грн тоді як обсяг мобілізаційних операцій – 0,2 млрд грн. Завдяки цьому зниження ліквідності банківської системи не набуло критичного характеру. Так, середньоденний обсяг коррахунків у червні – листопаді 2012 р. становив 18,7 млрд грн порівняно з 20,0 млрд грн, у січні-травні. У грудні 2012 р. умови проведення грошово-кредитної політики поліпшилися, що було пов'язано з покращенням ринкових очікувань через послаблення дії сезонних чинників та завершення електорального процесу. Також стабілізації стану грошово-кредитного ринку сприяли заходи Національного банку України, вжиті для усунення кон'юнктурних дисбалансів.

У листопаді 2012 р. через внесення змін до законодавства було розширено інструментарій впливу Національного банку України на грошово-кредитний ринок (Національний банк України набув право змінювати терміни розрахунку за операціями з експорту-імпорту та запроваджувати обов'язковий продаж експортної виручки). Отримані додаткові інструменти було застосовано наприкінці листопада 2012 р. і вже в грудні ефективність їх застосування мала наочне підтвердження.

Позитивна зміна ринкових очікувань відповідним чином позначилася і на структурі приросту банківських депозитів. Так, у грудні 2012 року тенденція щодо переважного збільшення депозитів в іноземній валюті перервалася – приріст депозитів населення в національній валюті за місяць (3,5 %) значно перевищував відповідний показник в іноземній валюті (0,7 %). За істотного зменшення попиту на іноземну валюту сповільнився процес перетікання гривні на валютний ринок, що сприяло насиченню банківської системи ліквідністю та відповідно зниженню відсоткових ставок. За таких умов середньоденний обсяг коррахунків банків у Національному банку України в грудні 2012 р. збільшився до 23,2 млрд грн. Середньозважена процентна ставка за міжбанківськими кредитами в національній валюті в грудні 2012 р., порівняно з листопадом, знизилася до 8,1 % з 23,3 %. З огляду на зазначене, відповідно зменшилася потреба в підтримці ліквідності банківської системи з боку Національного банку України – обсяг операцій рефінансування в грудні становив 8,2 млрд грн. порівняно з 19,8 млрд грн у жовтні та 14,8 млрд грн у листопаді 2012 р.

Динаміка грошової пропозиції була адекватною процесам, що відбувалися на макроекономічному рівні. Монетарна база за 2012 р. збільшилася на 6,4 % або до 255,3 млрд грн. З урахуванням активізації процесів мультиплікації коштів такий приріст монетарної бази, з одного боку, був цілком достатнім для обслуговування процесів економічного розвитку в умовах наявних темпів зростання ВВП, а з іншого – не провокував накопичення монетарних ризиків стабільності грошової одиниці.

Збільшення грошового мультиплікатора (до 3,03 станом на 01.01.2013 р., порівняно з 2,86 станом на 01.01.2012 р.) відображало посилення здатності грошово-кредитної системи перерозподіляти наявні кошти та за-

безпечувало більш прискорені темпи збільшення грошової маси, порівняно з монетарною базою. Грошова маса за 2012 р. зросла на 12,8 % або до 773,2 млрд грн. Збільшення грошової маси відбулося за рахунок як готівкової, так і депозитної складових. Зокрема, обсяг готівки поза банками за 2012 р. збільшився на 5,5 % тобто до 203,2 млрд грн. Загальний обсяг депозитів за 2012 р. підвищився на 16,1 %, або в сумі до 567,9 млрд грн. Таке зростання відбулося завдяки збільшенню депозитів як у національній (13,8 %), так і в іноземній валюті (19,2 %) [4].

Загалом динаміка депозитів у 2012 р. характеризувалася стабільним зростанням, яке відбувалося за рахунок приросту депозитів як суб'єктів господарювання, так і населення.

Відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики на 2013 р. (схвалені рішенням Ради Національного банку України від 05.09.2012 р. за № 16), головним критерієм успішності проведення грошово-кредитної політики є підтримання в середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін. Річний показник приросту індексу споживчих цін у 2013-2014 рр. має стабілізуватися в діапазоні 4-6 %, а починаючи з 2015 р., – утримуватися в межах 3-5 % [5]. Основні завдання грошово-кредитної політики на 2013 р. передбачають необхідність утримання приросту індексу споживчих цін у межах 4,8-6,1 %. Монетарні чинники впливу на стабільність грошової одиниці контролюватимуться через регулювання обсягу монетарної бази, яка розглядатиметься як операційний орієнтир грошово-кредитної політики.

Висновки. Таким чином, обіг грошей потребує постійної просторової мобільності, змушуючи індивіда швидко переміщатися туди, де очікується більший прибуток. Оскільки гроші приростають у процесі обігу, то його прискорення потребує від індивіда здатності активувати інтенсивність життя.

Перспективи подальших наших досліджень полягають у проведенні оцінки та аналізу грошово-кредитної системи України в контексті соціально-економічних змін.

Література

1. "Грошовий обіг як об'єкт аналізу і контролю управліннями" / О. Кот // Журнал Банківська справа. – 2010. – № 1(91). – С. 69.
2. Актуалізація висновків теорії грошового обігу в контексті глобальної фінансової кризи. / Т. Ковальчук, Є. Іванов, С. Іванов // Економіка України : політико-економ. журнал. – К., 2010. – № 10. – С. 15.
3. О. Барановський "Безпека грошового обігу" / О. Барановський // Журнал Регіональна економіка : наук.-практ. журнал № 2(40) 2006. – С. 130.
4. Монетарний огляд за 2012 рік. Національний Банк України. Генеральний департамент грошово-кредитної політики.
5. Рішення Ради Національного Банку України від 05.09.2012 р., № 16 з доопрацюванням "Основні засади грошово-кредитної політики на 2013".

Бочан В.И. Оценка денежного обращения и перспективы развития денежно-кредитного рынка в Украине

Исследованы вопросы сущности денежного обращения на макроэкономическом уровне и охарактеризованы перспективы развития денежно-кредитного рынка в Украине. Рассмотрено, что преобладание положительных рыночных ожиданий мо-

тивировало вкладчиков банков отдавать предпочтение депозитам в национальной валюте. Осуществлен анализ общего объема операций по рефинансированию банков и банковских депозитов за последний год. А также освещены основные задачи денежно-кредитной политики на 2013 г.

Ключевые слова: денежное обращение, рынок, денежно-кредитная политика, механизм, банковская система.

Bochan V.I. Assessment of money circulation and prospects of monetary market in Ukraine

This research article explores the question of essence monetary macroeconomic level and characterized prospects of monetary market in Ukraine. We consider that the prevailing positive market expectations motivated depositors prefer deposits in the national currency. The analysis of the total refinancing operations of banks and bank deposits over the last year. And also highlighted the main objectives of monetary policy in 2013.

Keywords: currency, market, monetary policy, the mechanism of the banking system.

УДК 338.24:330.332

Ст. викл. В.А. Гришко, канд. екон. наук;

доц. І.З. Крет, канд. екон. наук; доц. А.С. Гавриляк, канд. техн. наук –
НУ "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено основні функції управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств. Розроблено метод планування інноваційного потенціалу підприємства шляхом доведення поточного рівня цього потенціалу до рівня інноваційної ємності на основі оптимізації параметрів якості машинобудівної продукції. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення організаційних структур управління інноваційною діяльністю на машинобудівних підприємствах.

Ключові слова: машинобудівне підприємство, інноваційний потенціал, управління, планування, організаційна структура, оптимізація, якість продукції.

Постановка проблеми дослідження. У сучасних умовах господарювання для багатьох вітчизняних підприємств постає нагальна потреба підвищення рівня конкурентоспроможності своєї продукції. Внаслідок високих питомих витрат ресурсів та недостатнього рівня якості значна кількість товарів, які виготовляються промисловими підприємствами України, зокрема підприємствами машинобудування, не може повноцінно конкурувати з подібною продукцією, що виробляється у передових країнах світу.

Одним із головних напрямів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промислової продукції є активізація інноваційної діяльності її виробників, зокрема завдяки розробленню та впровадженню ними нових, прогресивних видів такої продукції, а також залученню ресурсозберігаючих технологій її виготовлення. Особливо важливим є цей напрям для зростання конкурентних переваг машинобудівної продукції, для якої є притаманний високий рівень науковомісткості.

Проте реалізація машинобудівним підприємством інноваційних проєктів та програм повинна базуватися на тому рівні інноваційного потенціалу, яким володіє або буде володіти це підприємство. При цьому цей рівень не є сталою величиною, а формується під впливом комплексу дій щодо управлін-

ня цим потенціалом. Тому, важливе значення має побудова методичних засад, на підставі яких машинобудівне підприємство могло б розробити та реалізувати відповідні управлінські рішення, спрямовані на встановлення оптимальних параметрів його поточних та стратегічних можливостей стосовно створення та впровадження інноваційних видів продуктів та технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початковим етапом процесу управління інноваційним потенціалом підприємства є оцінювання його поточних інноваційних можливостей. Узагальнення існуючих підходів до тлумачення поняття "інноваційний потенціал підприємства" та методів його оцінювання, описаних зокрема у роботах [1-5], дає змогу виділити два основні методичні підходи до такого оцінювання, а саме: ресурсний, за якого оцінювання інноваційного потенціалу підприємства базується переважно на відомостях про наявні у нього обсяги інноваційних ресурсів, та продуктивний, який передбачає оцінювання інноваційного потенціалу підприємства на підставі аналізування його можливостей щодо виробництва нових (або покращених) видів продукції. При цьому недоліком існуючих підходів до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства, зокрема наведених у [2, с. 125; 4, с. 14], є те, що вони базуються переважно на розрахунку часткових показників, які характеризують окремі сторони цього потенціалу, а узагальнювальні показники такого оцінювання, що будуються здебільшого на підставі опитувань експертів про вагомість кожного часткового параметра, характеризуються значним суб'єктивізмом.

Стосовно управління інноваційним потенціалом підприємства, то, на думку багатьох науковців, зокрема авторів робіт [6-8 та ін.], воно потребує здійснення певних управлінських впливів на обсяги інноваційних ресурсів підприємства та способи використання цих ресурсів. При цьому важливе значення має створення на підприємстві дієвої організаційної структури управління його інноваційною діяльністю. Як зазначено у [8], де наведено аналіз зарубіжного досвіду створення організаційних структур управління у великих закордонних компаніях, "відокремлення підрозділів, які мають справу з інноваціями і перспективними напрямками інноваційного розвитку фірми, спростило процес прийняття рішень, систему планування і стимулювання, прискорило розробку й впровадження нової продукції" [8, с. 128].

Разом із тим, тепер питання щодо впровадження на машинобудівних підприємствах дієвого механізму управління їх інноваційним потенціалом не є повністю вирішеним. Це стосується, зокрема, розроблення методів формування стратегічного рівня такого потенціалу, який би базувався на використанні оптимізаційного підходу та повною мірою враховував би специфіку машинобудівної продукції.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження особливостей управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких головних завдань: визначення основних функцій управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств; розроблення методу планування інноваційного потенціалу підприємства шляхом доведення поточного рівня цього потен-